

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ

Проф. д-р Вера Борисова Крумова, д.м.

Хоноруван преподавател в Катедра по Ортодонтия на ФДМ към МУ –

Варна,

избрана за вътрешен член на Научното жури със Заповед на Ректора на МУ

– Варна № Р-109-641/30.11.2018 г.

Относно: Дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Автор: д-р Зорница Светлозарова Вълчева – асистент и докторант в Катедра „Ортодонтия“ на ФДМ към МУ – Варна

Тема: Зъбно-челюстни деформации във временното и смесеното съзъбие при деца със затруднено носово дишане

Научни ръководители:

доц. д-р Христина Арнаутска, д.м.

доц. д-р Мариана Димова, д.м., д.н.

Общо представяне на процедурата и дисертанта

Представеният ми комплект материали във връзка със защитата на дисертационния труд е в съответствие с Правилника за придобиване на научни степени и звания на МУ – Варна и включва всички необходими документи.

Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Зорница Вълчева е родена през 1989 г. в гр. Ямбол. През Юли 2014 г. завършва висше образование по дентална медицина във ФДМ – София. По време на своето следване д-р Вълчева активно участва в различни научни симпозиуми и конференции. През 2013 г. с разработването на ортодонтска тема спечелва трето място в конкурс за наградата на проф. Мутавчиев.

През Октомври 2014 г. след проведен конкурс става редовен асистент в Катедра по Ортодонтия към ФДМ – Варна. Провежда упражнения по ортодонтия със студенти и стажанти.

В началото на 2015 г. е зачислена като свободен докторант и започва разработване на дисертационна тема.

Актуалност на темата

Темата на дисертационния труд е изключително актуална, тъй като патогенетичния механизъм на възникване на ЗЧД в периода на оформяне на временно и смесено съзъбие под влияние на затрудненото носово дишане е разглеждан у нас преди повече от 45 години. Този факт показва, че значителните промени, които настъпват през тези години, са както новите възможности за изследване, така и методите за по-прецизна и точна диагностика на морфологичните промени. Това е една голяма стъпка в съвременното развитие на науката.

Необходимостта от съществени промени в качеството на оралното здраве, което да дава отражение и на цялостното здравословно състояние на подрастващите са достатъчно основание за разработване на дисертационната тема в тази насока.

Дисертационният труд е написан на 194 страници, онагледен е с 21 таблици, 55 фигури и 3 приложения.

Библиографията включва 222 източници, от които 31 на кирилица и 191 на латиница, което показва задълбочено познаване на разглеждания досега проблем в достъпната литература.

Литературен обзор

Д-р Вълчева прави впечатляващо задълбочен анализ на публикациите, свързани с проблемите на развитието на временното и смесено съзъбие при затруднено носово дишане, като разглежда много подробно използваните диагностични методи.

Литературният обзор е написан на много висок стил.

Той е оформен в 8 раздела, чрез които тя в логическа последователност разглежда публикуваните най-големи епидемиологични изследвания, свързани с етиологията и патогенезата на ЗНД и определянето и разграничаването на ЗНД и вредният навик да се спи и стои с отворена уста.

Тя прави задълбочен анализ и на клиничните и параклиничните методи на изследване и диагностичните подходи на изследване, от които отделя значително място на задълбоченото използване на телерентгенографията като обективен метод за доказване на морфологичните промени в лицевия скелет.

На базата на тези публикации тя представя и обстоен анализ на прилаганата ранна профилактика при деца със ЗНД.

В заключение от литературния ѝ обзор и клиничния ѝ анализ, тя извежда целта на дисертационния труд, която показва едно значително, по-задълбочено надграждане на темата на дисертационния труд.

Цел

Д-р Вълчева си поставя за цел да установи връзката между степента на затрудненото дишане и честотата на отклоненията в развитието на зъбните дъги и оклузията при деца във временно и смесено съзъбие.

За изпълнение на поставената си цел тя формулира 4 задачи, чрез които да я постигне.

В първа задача тя провежда епидемиологично проучване на деца във временно и смесено съзъбие за определяне на честотата и степента на тежест на ЗЧД при ЗНД.

Такъв подход при провеждане на епидемиологично изследване се провежда за пръв път у нас.

Във втора задача тя определя и анализира рисковите фактори, свързани с тежестта на устното дишане и възникване на ЗЧД в изследваната група.

Чрез тази задача тя търси взаимовръзката между няколко много важни фактора в патогенетичния механизъм на ЗНД, за да се определят като най-съществени причини за оформянето на ЗЧД.

В трета задача тя разглежда в логическа последователност необходимостта от задълбочено изследване върху профилната телерентгенография на краниофациалната анатомия на деца в смесено съзъбие със ЗНД, с вреден навик да стоят и спят с отворена уста и контролна група носово дишащи деца. Това дава възможност да се сравни краниофациалната анатомия в отделните групи и да се отчетат чрез обективни методи различията между тях.

В четвъртата задача са обобщени и представени протоколите за диагностика, ранна профилактика и лечение във временно и смесено съзъбие при деца с различна степен на изразност на предразполагащите фактори при ЗНД. Тази задача дава най-важните за практиката насоки при провеждане на интерсептивното лечение и ранна профилактика.

За изпълнението на тези задачи тя изследва много задълбочено значителен обем материал като е приложила оригинални методики.

Обхванати и прегледани са 1 667 деца от град Варна на възраст от 3 до 12 години, като са оценени 19 показатели. Анализирани са общо 111 профилни телерентгенографии на деца в смесено съзъбие по 16 ъглови, линейни и пропорционални показатели.

Изследваните деца са разпределени в 3 групи – 2 клинични и 1 контролна група. Децата от първа клиничната група са разпределени в 5 подгрупи, което позволява много диференцирано разглеждане на различните видове съзъбия и степента на тежест на ЗНД.

За анализ на посочените в различните задачи материал, тя използва различни оригинални методики.

От тях най-значими са:

- методи за изследване на дъвкателната функция – за първи път у нас се прилага изследване на дъвкателната ефективност с помощта на системата Т-скан, като методично и последователно определя оклузо-артикуляционните съотношения по Димова – Габровска;
- методика за установяване на степента на обструкция на горните дихателни пътища;
- методика на изследване и анализ на лицевия скелет, въздушното пространство и хиоидната кост на профилна телерентгенография;
- методика на цефалометричен анализ на въздушното пространство;
- методика за цефалометричен анализ за определяне на позицията на подезичната кост.

Прилагането на много голям брой различни подходи и методики на изследване показва силната амбиция на д-р Вълчева и научните ѝ ръководители – доц. Арнаутска и доц. Димова – Габровска да търсят и съответно да постигнат значителни резултати за клиничната практика. Тези резултати са забележителни, защото са постигнати с цената на

всеотдаен труд и амбиция, тази дисертационна тема да бъде доказателството за израстването на още един високо изграден специалист в най-младия Факултет по дентална медицина в страната.

Резултатите, които са постигнати от д-р Вълчева красноречиво показват дидактически правилният подход при разгръщането на дисертационната тема. Тя установява, че от всички изследвани 1 667 деца при 24,70 % се установява ЗНД, като този процент се увеличава с развитие на съзъбието и степените на тежест на затруднено носово дишане. Във временното съзъбие тя установява значително високо засягане от алергичен ринит.

ЗЧД също се увеличават прогресивно, което безспорно е доказателство за необходимостта от прилагане на най-ранна профилактика още с оформянето на временното съзъбие.

Задълбочените изследвания и детайлното разграничаване на морфологичните причини дават възможност да се установи статистически достоверно влиянието на хипертрофията при различните видове тонзили, като приоритет има разрастването и възпалението на третата сливица, както и нейният рецидив.

Иновационни са изследванията върху профилна телерентгенография. Чрез тях тя установява обективно конкретни причини, водещи до задълбочаване на ЗЧД – намаляване на горната фарингеална ширина при хипертрофия на третата сливица и увеличаване на долната фарингеална ширина при хипертрофия на небцовите сливици. Тези резултати дават възможност на д-р Вълчева да обобщи получените резултати и да представи протоколи за комплексен подход при ортодонтска профилактика и лечение, съвместно с лекарите – оториноларинголози. Те са представени много подробно като схеми и това е възможно най-добрият начин за онагледяване на последователността на стъпките, които трябва да се следват.

За максимална практическа приложимост тези протоколи са представени за различните видове съзъбия.

Бих искала да подчертая, че моите критични бележки обикновено се стремя да направя по възможност в хода на разработването на научния труд.

През целия период на разработването на дисертационната тема от д-р Вълчева съм имала възможността да проследя нейната работа. При разглеждането ѝ в Катедрата съм направила твърде критични бележки, както по отношение на структурата ѝ, така и по отношение на представянето на конкретните методи и резултати. Тези критични бележки и насоки д-р Вълчева винаги приемаше с високото разбиране за стремежът ми да се постигне най-добрият резултат. Удовлетворена съм, че тя прие с академична отговорност необходимостта, дори да се удължи времето за окончателното ѝ завършване, но да се постигнат максимално конкретни и точни резултати, тъй като тя прилага за пръв път у нас редица иновативни изследвания и прецизирането им е от изключително важно значение.

Стремежът трябваше да бъде постигане на най-доброто оформяне при представянето на дисертационната тема, което най-точно и ясно се разбира от максимата на големия учен акад. Попов, че „писаното остава“. Д-р Вълчева прие тази максима и вложи цялата си амбиция да я спази.

Приноси и значимост на дисертацията за науката и практиката

Ще отделя специално внимание на приносите, изведени от дисертационния труд. Както вече подчертах значително отдалеченото време от първото проведено у нас епидемиологично изследване на деца със ЗНД и настоящото изследване, изискваха огромни усилия и необходимост да се направи отново такъв анализ на значително по-високо ниво.

Д-р Вълчева е постигнала много големи приноси, защото надхвърля емпиричните наблюдения и клинични прегледи и прилага най-съвременни методи на изследване, много добре описани в раздела „Материал и методи“. Тя търси за пръв път у нас отговор на взаимовръзката между степента на тежест на затрудненото носово дишане като етиологичен фактор и възникването на различни зъбно-челюстни деформации във временно и смесено съзъбие.

От приносите с оригинален характер особено силно искам да подчертая установената връзка между вида на хиоидния триъгълник и позицията на хиоидната кост при деца в смесено съзъбие, диагностицирани със затруднено носово дишане.

Научно-приложният характер на приносите ѝ също имат много висока стойност, като от тях най-вече искам да подчертая предложените от нея протоколи за провеждане на подходящи профилактично-лечебни мероприятия във временно и смесено съзъбие на деца със ЗНД. Те са с важна методична насоченост и имат голямо практическо значение за лекарите по дентална медицина.

Препоръки

Систематизираните изводи и изведените приноси ни дават основание да оценя изключително високо дисертационния ѝ труд и да препоръчам на д-р Вълчева да направи повече публикации в различни периодични издания за да се даде възможност те да станат достояние на редица специалисти в областта на медицината.

Считам, че резултатите от този дисертационен труд е необходимо да се публикуват и издадат в бъдещи учебни помагала за студенти и специализанти по ортодонтия, тъй като това ще обогати техните познания в тази област.

В дисертационния труд тя застъпва и един много актуален, но сравнително малко изследван у нас проблем, свързан с оклузо-артикуляционните съотношения и дъвкателната активност при деца със затруднено носово дишане.

Дадените насоки за прилагане на най-съвременни методи, като изследване чрез използване на Т-скан, може да бъде разгърнато в бъдещи нейни научни разработки.

Автореферат

Авторефератът отразява напълно дисертационния труд. Представени са най-важните таблици и фигури, които отразяват напълно получените резултати по отделните задачи. Посочени са 3 публикации и 2 участия в научни форуми във връзка с дисертационния труд.

Вече подчертах, че личните ми впечатления от д-р Зорница Вълчева са още от студентските ѝ години като много отговорна и амбициозна студентка.

Имам конкретни изключително положителни впечатления и от годините, в които е асистент във ФДМ – Варна. Тя е всеотдайна, високо отговорна в цялостната си работа, като асистент и клиницист, за което ясно говори разработения от нея дисертационен труд. Това ми дава основание да дам изключително висока оценка на нейния стремеж за развитие.

Заклучение

В заключение искам отново да обобщя че дисертационния труд на д-р Зорница Вълчева отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на Академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този закон и Правилника за присъждане на научни степени и звания и развитие на Академичния състав на МУ – Варна.

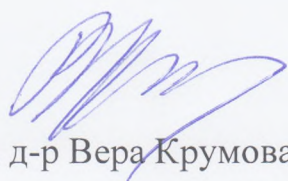

Дисертационния труд показва, че авторката притежава задълбочени познания и умения за осъществяване на самостоятелна научна работа на високо професионално ниво.

Той отговаря на всички изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ на д-р Зорница Светлозарова Вълчева.

Ще гласувам убедено и категорично с „Да“ за присъждането ѝ на д-р Зорница Светлозарова Вълчева.

Рецензент:

/проф. д-р Вера Крумова, дм/